

ANALIZA SWOT, DIN PERSPECTIVA ROMÂNIEI, A CONDUCTEI DE GAZ NABUCCO

Mariana PAPATULICĂ³⁵

Abstract

European Union energy sources are supposed to be sufficient to cover expected growth of natural gas demand for the coming decades, but there are not enough opportunities/infrastructure to transport these volumes of gas to European markets.

Arbitrary interruptions of Russia gas deliveries towards Europe, the delays in the rehabilitation of its obsolete pipeline network, the interdiction of direct Asian gas exports transit through Russian transport infrastructure, made stringently necessary for European countries to diversify gas suppliers' portfolio, by avoiding Russian territory. Nabucco pipeline was conceived as an alternative to European Union countries' high dependence on Russian gas (about 40% of their consumption is provided by Russia), by connecting European Union countries directly to the huge natural gas resources of Central Asia, on the route Turkey – Bulgaria – Romania – Hungary – Austria.

The purpose of this paper is to make a SWOT analysis of this project, highlighting its strengths and weakness from Romania's point of view, as well as the opportunities and threats as external factors.

The main idea resulting from the analysis is that strengths are prevailing for Romania. The turning to account of this project will ensure the diversification of gas sources and the development of competitive markets which can entail price reduction. It is supposed to be a fair and advantageous option, economically reliable, that will reduce dependence on deliveries of gas from a single source – Russia, ensuring two undeniable prerequisites: accessibility (to new supply sources) and availability (which refers to guarantees of long term sustainability of gas deliveries).

The project implementation will allow energy to help to establish new structural links between the EU, Turkey and the Caspian Sea states and will ensure transfrontier cooperation possibilities inside some euro-regions already constituted, by accessing regional development funds at EU level. Its route on Romanian territory (through the plain from the southern part of the country) will be an important advantage in pipeline layout, implying lower costs. Nabucco pipeline will create the opportunity of a better connection of our NTS (National Transport System) to the European gas network. All the countries involved in the project are OTAN members, so that Nabucco can also become a vector for political stability in the Black Sea region.

JEL Classification : H54, Q48, L98

Key words: natural gas, infrastructure, interconnection, energy security, supply diversification, public investment.

³⁵ **Mariana Papatulică** este cercetător științific principal în cedul Institutului de Economie Mondială

1. Poziția geopolitică a României pe axa Marea Caspică – Marea Neagră – Marea Mediterană

România este plasată pe traseul mai multor axe economice, dar în egală măsură și geopolitice, care leagă Vestul de Estul Europei și, în continuare, de Asia. Dintre aceste axe, **singura care favorizează, din punct de vedere energetic, România este axa maritimă, mai ales segmentul Marea Caspică – Marea Neagră**, deoarece cele două axe terestre (Vest – Est și Nord-Vest – Sud-Est) sunt „controlate” total de Rusia, iar axa fluviilor și canalelor (Dunăre – Main – Rhin) nu prezintă interes pentru transportul hidrocarburilor.

În plus, România reprezintă cel mai important și avansat front al structurilor euroatlantice (NATO și Uniunea Europeană) spre Est (Turcia – o țară mai întinsă și cu populație mai numeroasă – este doar membru NATO, iar Bulgaria, care face parte din ambele structuri, este de două ori mai puțin întinsă și cu o populație de trei ori mai redusă decât cea a României).

După destrămarea Uniunii Sovietice (1991), spațiul ex-sovietic, îndeosebi cel adiacent Mării Caspice și Mării Negre a devenit conflictual, cu conflicte deschise (Cecenia, Nagorno-Karabah, Osetia de Sud) sau înghețate (Daghestan, Abhazia, Transnistria, Crimeea) la care se adaugă conflictul din estul Turciei, locuit de kurzi.

Deși România face eforturi să devină un factor activ la Marea Neagră, cei trei actori importanți din zonă sunt **Rusia, Turcia și Ucraina**. Relațiile dintre acestea, precum și, în general, dintre țările din zonă rămân foarte labile, cu alianțe care se pot face și desface în mod neașteptat, cu efecte directe sau indirecte și asupra coridoarelor energetice.

Rusia și Ucraina au relații tensionate din cauza orientării pro occidentale a celei din urmă, ponderii însemnate a populației rusofone, conflictului înghețat din Crimeea. În același timp, cele două state sunt generatoare de conflicte energetice cu impact la scară europeană (exemplu întreruperea livrărilor de gaz rusesc prin rețeaua Ucrainei).

Relațiile dintre **Rusia** (fosta Uniunea Sovietică) și **Turcia**, multă vreme adverse (Turcia fiind „pionul” american în coasta Rusiei) au devenit foarte amiabile în ultima vreme, datorită interesului comun privind traseele energetice.

În ultima vreme, Rusia a devenit o prezență tot mai activă pe scena mondială: a găzduit un summit G8 (iulie 2006, Sankt Petersburg), face parte din OCS (Organizația de Cooperare Shanghai), este pe punctul de a fi primită în OMC dar, mai ales, face jocurile energetice în relația cu Occidentul .

Dacă principalul *furnizor de securitate* pentru țările din foatul apățiu comunitat, și nu numai, eate SUA, Ruaiia eate un important *furnizor de energie*. Dar aceaata foloaște reauraele energetice, nu de puține ori, ca „armă politică”, fiind iluatrative în aceat aena, „războiul gazelor” cu Ucraina și Georgia (2006), preaiunea paihologică aaupra Uniunii Europene (în principal pentru gaze naturale) și aaupra Japoniei (în cazul petrolului) după aemnarea contractelor cu China, căreia urmează aă-i furnizeze mari cantități din ambele hidrocarburi, ceea ce ar putea afecta livrările apre ceilalți parteneri comerciali.

Tot în categoria „armei politice” putem încadra și atitudinea refractară, chiar boicotarea de către Ruaiia a proiectelor energetice inițiate de România (conducta petrolieră Conatanța - Trieste) sau la care eate parte (gazoductul NABUCCO).

Pentru ca petrolul caapic aă aibă ca deatinație Europa și ținând cont de faptul că oleoductele din zona caapică au ca punct de deatinație țarmul eatic al Mării Negre, iar tranzitul prin atrâmtoarele Boafor și Dardanele eate limitat atât de conatrângeri de ordin ecologic, dar și de limitări ce țin de capacitatea efectivă de tranzit, au foat lanaate deja proiecte de conducte de pe țarmul veatic al Mării Negre spre vest, în interiorul continentului european.

Zona **Mării Negre**, ae remarcă prin câteva “elemente-cheie”, care îi conferă valoare și importanță geoatratagică. În ultimii ani, zona Mării Negre a înregistrat o achimbare aemnificativă în paradigma tradițională de aecuritate, cu impact pe termen lung asupra aecurității europene ai euroaaiatice în anaamblul lor.

Deși marile zăcăminte de hidrocarburi (petrol și gaze naturale) care o plaaează, potrivit multor auraa, pe locul al doilea pe glob (după Zona Orientului Mijlociu) au fost descoperite cu circa un deceniu în urmă, **Zona Mării Caspice** a intrat în atenția generală, mai alea în ultimii ani, reaspectiv din momentul în care s-a ajuna la faza de exploatare comercială a aceatora și a-a impus realizarea unor coridoare și rute optime de tranaport către marile piețe conaumatoare. Deși inițial a foat conaiderată o zonă mult mai atabilă politic decât Orientul Mijlociu, conflictele din apățiu ex-sovietic (cel mai cunoscut fiind cel din Cecenia) au contrazia parțial aceaată percepție, fapt care nu a reușit, totuși, aă anuleze interesul multor puteri economice. Drept urmare, zona face, în prezent, obiectul unui intena și complex joc politic, diplomatic, economic și militar.

Esența „jocului caspic” constă în asigurarea controlului asupra producției de petrol și gaze naturale, precum și în controlul rutelor (în principal conducte – tereatre și aubmarine) prin care aunt tranaportate aceate reaurae energetice apre piețele lumii.

Zona energetică a Mării Caspice prezintă cel puțin două avantaje relative în raport cu Orientul Mijlociu:

- este mai apropiată de principalele piețe de desfacere, în raport cu alți furnizori majori;
- este mai stabilă din perspectivă geopolitică (au existat și există conflicte – cele din Caucaz, Cecenia ș.a. – dar nu războaie). Odată cu războiul ruso-georgian, din august 2008, perspectiva s-a schimbat, numai că marile proiecte în zonă fuseseră lansate anterior.

În condițiile în care se învecinează cu o zonă bogată în hidrocarburi -Asia Centrală (Turkmenistan, Kazahstan sau Iran), Marea Neagră este esențială pentru UE prin prisma rolului de verigă de legătură în transportul resurselor euroasiatice către consumatorii europeni pe axa geopolitică.

În regiunea caspică se intersectează interesele mai multor categorii de actori: *state din zonă care dispun de petrol și gaze naturale; state care nu dispun de asemenea resurse, dar doresc să fie implicate și actori non-statali* (mari companii petroliere, organizații internaționale etc.).

În funcție de poziția geografică și accesul la resurse, au fost identificate 3 categorii de state interesate de energia caspică:

1) *state riverane*: Rusia, Kazahstan, Azerbaidjan, Turkmenistan, Iran;

2) *cercul interior*: Afghanistan, Armenia, Georgia, Turcia, Uzbekistan;

3) *cercul exterior*: China, India (două mari puteri emergente), Ucraina, Pakistan, Israel, Arabia Saudită (actori regionali) și grupul marilor puteri (SUA, Uniunea Europeană și Japonia).

Coridoarele energetice paneuropene au, din perspectiva Uniunii Europene, un dublu obiectiv: să desăvârșească integrarea economică și teritorială a Europei de Est (fostă comunistă) în piața europeană, și, în egală măsură, să constituie o cale strategică de a securiza viitorul economiei europene (prin asigurarea unei bune părți din necesarul de materii prime, în principal energetice). Numai că, stabilirea rutelor pentru transportul petrolului și gazelor naturale din zona Caspică, face obiectul unei concurențe acerbe:

➤ **Rusia** dorește să continue transportul hidrocarburilor prin traversarea Rusiei spre nord și nord-vest și prin Marea Neagră spre vest, prin:

- conectarea conductelor caspice, existente sau viitoare, la conducta Drujba/Prietenia (4023 km lungime), care aprovizionează de multă vreme Europa Centrală; aceasta are două ramuri – una nordică, aprovizionând Polonia și Germania, și o alta sudică, spre Cehia,

Slovacia, Ungaria și Croația (cu punct terminus portul croat Omisalj, de la Marea Adriatică);

- transportul prin strâmtori (Bosfor și Dardanele) sau la unele porturi de pe țărmul vestic al Mării Negre (de preferință în Bulgaria) și, în continuare, prin conducte care să traverseze Peninsula Balcanică până la Marea Adriatică.

➤ **Europa Occidentală și SUA** doresc să evite aceste rute, un exemplu în acest sens fiind conducta petrolieră BTC (Baku – Tbilisi – Ceyhan).

➤ **Alte țări din zonă sau din apropiere**, fie ele posesoare de resurse de hidrocarburi (Azerbaidjan, Kazahstan, Turkmenistan), fie doar interesate în aceste resurse (Georgia, Turcia, țările balcanice, România, Ungaria) se asociază doar anumitor proiecte de coridoare energetice în funcție de interese.

În configurarea traseelor se confruntă două variante:

1) Păstrarea monopolului Rusiei (până în prezent doar conducta Baku-Tbilisi – Ceyhan face excepție): dacă principalele conducte vor continua să traverseze teritoriul Rusiei, regiunea va rămâne într-o stare de dependență politică, Moscova având posibilitatea de a decide modul în care vor fi distribuite resursele energetic ale zonei; monopolul rusesc se menține și în cazul conductelor „dirijate” de Rusia pe trasee preferențiale pe care le poate controla deplin, ca de pildă:

- *conducta de petrol Novorosiisk* (Rusia, pe țărmul estic al Mării Negre) – *Burgas* (Bulgaria, pe țărmul vestic al Mării Negre) – *Alexandroupolis* (Grecia, pe țărmul nordic al Mării Egee);
- *gazoductul South Stream* (900 km), pe fundul Mării Negre, până în Bulgaria (portul Varna) și, în continuare, prin Grecia până la Marea Ionică, ajungând în sudul Italiei;
- *conducta de petrol AMBO* (913 km): → Bulgaria (portul Burgas) – Macedonia – Albania (portul Vlorë, de la Marea Adriatică).

2) Eliminarea monopolului rusesc, prin construirea a cât mai multe conducte care să evite teritoriul acestei țări:

- *conducta de petrol Baku* (Azerbaidjan) – *Supsa* (port din Georgia, la Marea Neagră), având 833 km lungime și capacitatea de 145 000 barili/zi, dată în funcțiune în 1999; a fost primul proiect al cărui traseu a evitat total Rusia;
- *conducta de petrol Constanța – Trieste*;
- ***conducta de gaz NABUCCO***

2. Analiză swot a proiectului Nabucco, din perspectiva României

Nabucco se prefigurează ca o opțiune corectă și avantajoasă pentru România atât din punct de vedere al *accesibilității* (la surse noi de aprovizionare), cât și al *disponibilității*. Dacă primul criteriu ia în calcul amplasarea geografică a furnizorilor - costul transportului intervenind, în cazul gazului, cu o pondere importantă în prețul de import, cel de-al doilea criteriu se referă la garantarea pe termen lung a continuității și ritmicității livrărilor, fapt care implică și incidența unor factori de natură geopolitică și geostrategică.

*Gazul algerian adus prin conductă are costul cel mai redus de livrare către Europa (0,75 \$/mil.BTU). **Algeria** nu poate, însă, acoperi deficitul de gaz preliminar al Europei datorită rezervelor insuficiente și a interesului Europei de a-și diversifica sursele de aprovizionare. Nici **Norvegia**, cu rezerve de 2500 miliarde m.c.gaz, nu poate asigura compensarea deficitului european. Deși costurile de aprovizionare din Norvegia sunt comparabile cu cele aferente Coridorului IV, **Caspica/ Golf**, principalii concurenți ai acestui ultim coridor sunt conductele de gaz din nordul Africii, Rusia și gazul natural lichefiat (GNL). Pentru o **conductă din zona Caapicii**, cu o capacitate de 10 miliarde m.c./an, și un diametru de 52 inch, costul transportului este de 1,70 \$/mil.BTU la 4500 km și de 2,20 \$/mil.BTU la 6000 km. Pentru o conductă de 30 miliarde m.c./an, costul transportului este de 1 \$/mil.BTU pentru 4500 km și de 1,30 \$/mil.BTU la 6000 km. Având în vedere faptul că prețul gazului în Europa în ultimii ani, a depășit cu mult 3 \$/mil.BTU, se poate aprecia că o conductă de gaz de mare capacitate, chiar din Zona Golfului în Europa este viabilă economic.*

2.1.Puncte tari

- Poaibilități de cooperare în cadrul unor euroregiuni de cooperare tranafontalieră deja conatituite (Dunăre-Criș-Mureș-Tiaa, Dunărea de Mijloc-Portile de Fier, Dunărea 21, Giurgiu-Ruse, etc.) prin accesarea fondurilor de dezvoltare regională la nivelul UE.
- Cooperarea Economică la Marea Neagră (CEMN), factor inatituționalizat de cooperare deja existent.
- Existența unei baze juridice prin aemnarea Acordului Interatatal Nabucco la Ankara, 13 iulie 2009, ceea ce subliniază stadiul avansat al proiectului.
- Creșterea rolului de tranzit pentru țările situate pe traseul conductei, cu avantajele aferente, care decurg din posibilitatea de a primi în natură plata tarifelor de tranzit, aspect cu atât mai important cu cât este vorba despre state puternic dependente energetic de Rusia: Bulgaria-100%, Slovacia-98,3%, Grecia- 72,3%, Ungaria- 66,5%, Turcia-66%, Austria-62,9%.
- Caracterul competitiv din punct de vedere al costurilor și implicit al tarifului de transport previzionat, comparativ cu alte proiecte noi; distanța de la Marea Caspică la consumatorii vest-europeni este mai scurtă decât

față de alte surse (în principal Rusia). Investiția se justifică prin faptul că gazul din regiunea Caspică va fi mai ieftin cu cel puțin 15% decât cel din Rusia, datorită costurilor foarte reduse de producție, în zonele furnizoare.

- Costul investiției prevăzute pentru construcția conductei (7,9 mld.euro, recalculat la nivelul anului 2009, și care include posibilitatea unei ajustări în scădere, având în vedere scăderea prețului oțelului și a altor materiale, din cauza recesiunii) este cu mult mai redus comparativ cu cel preliminar pentru principalul gazoduct concurent -“South Stream”, care va tranzita Bulgaria, de 20 miliarde euro. Cota-parte de investiție care revine României este de 1,49 miliarde euro din care, 30% vor fi asigurați din surse proprii, iar restul de 70% vor fi asigurați din credite angajate de Transgaz-România.
- Un alt avantaj net se referă la faptul că, spre deosebire de concurentul său direct, South Stream, **Nabucco beneficiază, în prezent, de sprijinul politic, practic, al întregii Uniuni Europene și al SUA**, deși istoria recentă a proiectului a înregistrat un impas în momentul în care la nivelul UE s-a încercat înlocuirea formulei "pachetul Nabucco" cu sintagma "coridoare energetice sudice", probabil o concesie făcută Rusiei, care în final, ar fi putut conduce la căderea proiectului, dând câștig de cauză unor proiecte concurente. De subliniat intervenția fermă a României, la reuniunea miniștrilor de externe ai UE din aprilie 2009 (susținută de mai multe țări, între care Austria, Polonia și Slovacia) care a reușit să impună menținerea proiectului în varianta sa inițială, direct nominalizată ca proiect de sine statător.
- UE s-a angajat să contribuie la fondul de finanțare a conductelor și a donat sume mari la alte proiecte de infrastructură în regiunea caspică, în special în statele ex-sovietice cum ar fi Republica Azerbaidjan, din care va proveni o mare parte din gazul transportat prin Nabucco. Datorită temerilor comerciale în legătură cu profitabilitatea livrărilor prin această conductă, Banca Europeană de Investiții și Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare au dat asigurări că se vor implica serios în finanțarea celei mai mari părți a costurilor totale, asigurând circa 70% din investiții.
- Securitatea livrărilor, conferită de abundența zăcămintelor deținute de marile câmpuri gazeifere din zona Mării Caspice și din Orientul Mijlociu-Azerbaidjan, Turkmenistan, Kazahstan, Irak, Iran. Potrivit planurilor inițiale ale consorțiului Nabucco, gazoductul ar urma să aibă ca țări furnizoare, într-o primă fază, Azerbaidjan, Turkmenistan și Kazahstan, ca

mai târziu să fie luate în considerare și Iran sau Irak. Turkmenistanul, cel mai mare producător de gaz din Asia Centrală, a declarat oficial că este dispus să asigure gaz pentru Nabucco, ca și Azerbaidjanul, care prin zăcămintele importante de la Shah Deniz poate alimenta conducta pe termen lung.

- Diversificarea livrărilor pentru piețele-țintă, față de sursele existente (Norvegia, Anglia, Rusia, Algeria) și dezvoltarea de noi interconectări cu sistemele de transport ale țărilor vecine. **Pentru România realizarea acestui gazoduct, ar permite mai buna interconectare a sistemului național de transport de gaze naturale cu cele similare din Ungaria și Bulgaria, dar și o integrare mai bună în sistemul european de conducte, care ar spori gradul de securitate energetică prin posibilitatea de a recurge la surse alternative de aprovizionare în situații de criză.**

Interconectarea antrenează dezvoltarea unor relații contractuale și descurajează integrarea verticală în industria gazului, favorizând creșterea numărului firmelor noi (nou intrate) pe piața românească a gazului – fapt care constituie unul dintre cei mai importanți indicatori de măsurare a concurenței, (mai important chiar decât gradul de deschidere a pieței și ponderea consumatorilor eligibili). În cazul în care s-ar produce un deficit local, interconectarea permite aprovizionarea din alte surse de gaz, asigură nivelarea efectului prețurilor (chiar dacă acestea sunt mai mari) prin introducerea și ponderarea lor în “coșul” de prețuri practicat în România, sporind astfel, gradul de securitate fizică a ofertei (situație care va rămâne valabilă până în momentul alinierii prețului gazului din producție internă la nivelul celui de import la nivelul UE).

- România beneficiază și de o poziție geografică favorabilă, care îi poate permite să se implice activ în dezvoltarea proiectelor de magistrale pan-europene de gaze naturale, pe teritoriul național; configurația reliefului din sudul țării-câmpie –constituie un avantaj important la instalarea conductei și implicit, costuri mai reduse .
- “Nabucco” va permite furnizarea către Europa Occidentală a cel puțin 30 miliarde m.c/an, iar România își va asigura, pe această cale, min. 15% din necesarul de consum, cel puțin în faza inițială. Aprovizionarea **din surse noi de gaz**, mărește oferta pe piețele de consum și favorizează dezvoltarea reală a concurenței.
- Costul ridicat de livrare a gazului natural lichefiat produs de țările din Maghreb (nordul Africii), care face nerentabilă recurgerea la soluțiile de preluare de gaz din “inelul mediteranian”.
- Posibilitatea rezervată companiilor din consorțiul Nabucco de a-și calcula tarifele de transport după o metodologie proprie, aprobată de autoritățile

de reglementare și convenite pe tot traseul gazoductului, pe o perioadă de 25 de ani, de la data punerii în funcțiune a gazoductului. Facilitatea acordată este limitată la maximum 50% din capacitatea totală anuală disponibilă tehnic, dar nu mai mult de 15 miliarde metri cubi/an, și își pierde valabilitatea dacă tronsonul românesc nu este pus în funcțiune în termen de cinci ani de la data aprobării acestei înlesniri de către Comisia Europeană.

- Locuri de muncă nou-create prin construcția și exploatarea magistralei de gaze;
- Comenzi pentru industriile din amonte (siderurgică și constructoare de mașini), în condițiile în care România dispune (încă!) de capacități siderurgice competitive.
- Capacitățile portuare de la Constanța și cele de transport pe Dunăre precum și canalele Dunăre-Marea Neagră și Poarta-Albă – Midia Năvodari, traseul din Bulgaria urmând o direcție paralelă cu Dunărea.
- Capacități de transport pe calea ferată, traseul fiind aproape paralel cu cel al legăturii feroviare București-Timișoara.
- Revitalizarea unor zone aflate în declin economic pe fondul restrângerii activităților miniere (Valea Jiului, Bazinul Olteniei) sau agricole (Câmpia Olteniei) prin ocuparea forței de muncă disponibilizate.
- Existența unor zone dinamice economic (Curtici-Arad, Timișoara), zone libere, parcuri industriale, favorabile investitorilor.
- Menționarea explicită, ca proiect major de interes european și prioritate pe agenda UE și prin includerea pe lista proiectelor eligibile pentru finanțare în cadrul Programului de redresare economică adoptat în martie 2009 (200 milioane de euro).
- Interes din partea posibililor furnizori – Azerbaidjan, Turkmenistan, Egipt, Irak.
- **Nabucco va reprezenta și un vector de securitate politică și geostrategică, în sensul că, va asigura un pas important înainte către o viziune mai coerentă și mai unitară a UE în legătură cu proiectele energetice, în concordanță cu viziunea strategică a NATO pentru securitate energetică.** Coerența și unitatea UE pe acest subiect condiționează și politica NATO în această problemă. Și din perspectiva aderării Turciei la UE, se poate afirma că miza Nabucco este întâi de toate una politică și, în plan secund, legată de aprovizionarea cu gaze naturale.

2.2. Puncte slabe

➤ **Surse de gaz nesigure**

Până în prezent, doar Azerbajianul reprezintă o sursă certă de aprovizionare cu gaz. Gazul din Kazahstan nu este exportat, iar despre Turkmenistan nu se știe sigur cât gaz ar putea alocă pentru proiectul Nabucco, dar percepția generală este că va fi suficient. Președintele turkmen a promis după ce a semnat acordul cu Rusia, că este deschis și spre alte proiecte. Președintele Kazahstanului, de asemenea, nu respinge ideea de a exporta gaz către UE.

Pentru Nabucco, oricum, nu gazul caspic era sursa principală, ci cel din Iran. Or, cazul Iranului este mai complex în sensul că nu referă la disponibilitatea acestuia, ci la accesibilitate care este supusă unor restricții politice din partea SUA. Gazul caspic a apărut ca alternativă, mai tarziu, după experiența pozitivă cu câmpurile de la Shah Deniz (Azerbaijan).

O posibilă problemă o reprezintă aceea că Nabucco se suprapune pe teritoriul turc cu conducta Grecia-Italia, alimentată tot din Azerbaijan. **În final, important** nu este de unde se contractează gaz, atâta timp cât este vorba de o sursă nouă. De exemplu, Turcia construiește o conductă de gaz din Irak, pe lângă cea de petrol de la Kirkuk. În condițiile în care Turcia devine tot mai implicată în UE și având condițiile legale de tranzitare a gazului, este posibil ca, la un moment dat, aceasta să cumpere gazul și apoi să-l revândă, or, pentru consumatorii europeni, important este să primească gazul la cel mai mic preț posibil și mai puțin proveniența acestuia.

În plus, există posibilitatea atragerii ulterioare în proiect atât a Iranului cât și a Irakului. Richard Morningstar, trimis special al Președintelui Barack Obama, pentru Bazinul Caspic, în materie de energie, a declarat de curând: "Noi nu considerăm că, astăzi, Iranul ar trebui să fie parte la Nabucco". Menționarea cuvântului "astăzi" poate fi interpretată ca o promisiune de includere ulterioară a Iranului în proiect.

➤ **Probleme cu finanțarea**

Comisia Europeană a reușit să identifice, până în prezent, ca sursă de finanțare, doar 200 de milioane de euro, care reprezintă o primă contribuție, relativ modestă. Șase firme din Turcia, Bulgaria, România, Ungaria, Austria și Germania au identificat surse de finanțare care acoperă circa 16,7% din costul estimativ al acestui proiect.

➤ **Tensionarea relațiilor cu Rusia**

Conducta Nabucco, prin faptul că va reduce dependența europeană, de cca. 25-40% față de gazele rusești, prin aducerea gazelor azer, iranian, irakian și chiar rusec în Europa de Vest, pe ruta Turcia-Bulgaria-România-Ungaria-Austria,

adică sub control european, constituie o provocare majoră pentru noua politică a Rusiei, care va face toate demersurile pentru a sabota acest proiect, fie în mod direct, contrapunându-i un proiect paralel, South Stream, fie indirect, prin achiziționarea de gaz cât mai mult și mai ieftin din țările caspice, care să fie utilizat fie în Rusia, fie revândut în UE (la prețuri mult mai mari decât cele de achiziție), cu scopul de a limita disponibilul de gaz al acestor țări pentru proiectul Nabucco. Rusia nu permite tranzitarea teritoriului său, decât de gazul rusesc. Cât privește republicile caspice, acestea nu pot vinde direct gaz către Europa de vest, nedisponând de infrastructura necesară. Ele sunt nevoite să vândă gazul Rusiei, la un preț subevaluat, pentru a li se permite să utilizeze rețeaua de conducte a acesteia, care la rândul său, îl revinde la prețul pieței către UE. *Astfel, a devenit esențial pentru statele UE să-și diversifice portofoliul de furnizori direcți, lucru care presupune evitarea teritoriului rus.*

- **Impactul negativ asupra mediului**, prin poluarea cu hidrocarburi și prin lucrări de construcție în proximitatea unor zone naturale ocrotite (Parcul Natural Valea Cernei – Domogled), cu numeroase specii rare și endemice.
- **Costurile ridicate de construcție și exploatare în zona montană** (Culoarul Timiș-Cerna, Culoarul Mureșului).

2.3. Amenințări

- Extinderea proiectului Blue Stream, al Gazprom, care ar avea aproximativ același traseu și același cost ca și Nabucco și care este preferat de Serbia, dar și de Ungaria, în condițiile unei apropieri de Rusia, în timpul mandatului guvernului socialist al lui Ferenc Gyurcsany (2004-2009).
- Relieful accidentat din Turcia, Bulgaria, Austria, care impune costuri ridicate de construcție, întreținere și exploatare.
- Situația tensionată din Kurdistanul turcesc și tendințele centrifugale ale acestuia pe fondul slăbirii autorității politice din Irak și al unei posibile unificări cu Kurdistanul irakian.
- Divergențele privind delimitarea platoului continental al Mării Caspice și a zonelor de extracție a hidrocarburilor.
- Restricțiile politico-ideologice față de posibilitatea participării Iranului, ca potențial mare furnizor, prin derivația Teheran-Erzurum (Turcia).
- Nabucco poate fi afectat de eforturile Federației Ruse de a construi, la rândul său, conducta de gaz “South Stream”, proiect în care România nu a fost inclusă și care vizează să lege Rusia de Europa pe sub Marea Neagră.

Rusia a condiționat susținerea proiectului Nabucco de includerea sa în proiect, fapt respins de UE. Dar, Rusia a găsit modalitatea indirectă de a face parte din proiect, atât prin acționariatul la compania OMV, cât și prin administrarea cantităților tranzitate prin terminalul de gaz de la Baumgarten, din Austria.

OMV și Bursa din Viena au ajuns la un acord cu Gazprom, cel mai mare exportator european de gaze, privind dezvoltarea unui centru de gaz și pentru constituirea unei burse a gazului. În noua companie mixtă, OMV și Gazprom vor deține fiecare câte 30% din acțiuni, în timp ce Bursa din Viena și Centrex Europe Energy & Gas AG, companie ce operează în sectorul gazelor naturale, vor deține câte 20% din acțiuni.

Strategia Rusiei în privința resurselor caspice, vizează "încercuirea" Europei prin nord-vest, sud-est și pe axa centrală, prin gazoductele Nord-Stream, South-Stream și Blue Stream. Aceste trasee evită însă, țările „indisciplinate” sau concurente: Polonia, Belarus, Ucraina, până de curând și Turcia, precum și România.

3. Succintă analiză swot a proiectului de conductă South Stream

O succintă **analiză swot a proiectului de conductă South Stream** scoate în evidență principalele sale avantaje și dezavantaje.

3.1.Puncte tari

- Relativ ușor realizabil tehnic – deși ceva mai dificil decât Nabucco din cauza segmentului submarin care traversează Marea Neagră;
- Suținut (inițial) de un număr important de state europene: Bulgaria, Serbia, Italia, Grecia, Ungaria, Austria și Slovenia;
- Interesant chiar și pentru mari puteri europene, de tipul Italiei, pe teritoriul căreia ar putea ajunge ultimele aale ramificații;
- Reprezintă interesele Federației Ruse – care îl contrapune proiectului Nabucco;
- Poate reprezenta o aură importantă de gaze naturale pentru consumul european, în condițiile în care importurile de energie ale UE vor crește semnificativ în următoarele decenii. Capacitatea de transport prevăzută este de 61 miliarde m.c./an, dublă față de cea a Nabucco.
- Contribuie la diversificarea rutelor de transport

3.2. Puncte slabe

- Costuri ridicate, nesustenabile, mai ales în contextul crizei economice și financiare globale (spre 20-24 mld.dolari)
- În cel mai bun caz, ar menține (dacă nu ar mări semnificativ) dependența deja masivă a Europei de hidrocarburile rusești și, deci, influența geostrategică a Rusiei asupra UE și asupra componentei europene a NATO.
- Se află într-o fază incipientă, neexistând încă, un studiu de fezabilitate.
- Capacitatea proiectată a South Stream menționată de Gazprom – 61 miliarde de metri cubi pe an – nu este, cel mai probabil, fezabilă din punct de vedere tehnic, pentru o conductă atât de lungă, submarină, ce ar urma să fie pozată la mari adâncimi
- Nu oferă decât o diversificare a rutelor de transport, Rusia continuând să păstreze, ca furnizor, o poziție de monopol.
- Insuficiența surselor de gaz pentru a umple conducta, în condițiile în care producția Rusiei se află pe un trend descendent, iar țările din zonă, între care Turkmenistan sunt mai interesate de un export spre China.

4. O analiză comparativă a celor două proiecte concurente de conducte

Evaluând perspectiva în care conducta *Nabucco* chiar ar fi construită cu succes, iar conducta South Stream ar fi întârziată, Rusia poate acționa pentru a bloca accesul conductei concurente la sursele de aprovizionare, făcând Azerbaidjanului anumite oferte pe care acesta să nu le poată refuza, în timp ce Turkmenistanul ar rămâne deconectat, pe celălalt țărm al Mării Caspice. Un asemenea sabotaj ar putea conveni Rusiei, dar există și posibilitatea ca aceasta să devină dornică de a exporta gaz rusesc și prin Turcia. Extinderea conductei Blue Stream (dintre Rusia și Turcia) ar face posibil acest lucru din punct de vedere tehnic, iar câștigul politic ar consta în slăbirea legăturii dintre Nabucco și Caucazul de Sud.

Opinia Rusiei este că Nabucco nu va conta prea mult în încercarea de “diversificare” a ofertei de energie a UE. Strategii Gazpromului speră ca accentuarea crizei să atenueze optimismul UE în promovarea energiei regenerabile și să decidă că gazul natural este cea mai eficientă și mai ecologică sursă de energie, iar Rusia un furnizor indispensabil.

Căutând să pună în lumină aceste aspecte evidente, Rusia încurajează ambițiile Turciei de a deveni un “nod energetic” și nu doar un coridor de tranzit. Nabucco este o parte importantă a acestor ambiții, iar Rusia are toate motivele să presupună că, până la mijlocul deceniului viitor, Turcia – frustrată de eșecul încercărilor sale de a adera la UE – va privi într-o lumină mai favorabilă Gazpromul, ca potențial partener.

În opinia analiștilor, un aspect care vulnerabilizează Nabucco, atât în faza de proiect cât și ulterior, este faptul că beneficiază doar de sprijinul Comisiei Europene, fără susținerea marilor companii energetice din Europa – “campionii” europeni ai energiei- și, mai mult, chiar împotriva dorinței lor. Gazprom ar putea considera *South Stream* prea scump pentru a fi realizat, dar strategia sa de construire de alianțe cu ENI, E.ON și TOTAL s-ar putea dovedi invincibilă. Spre surprinderea SUA, susținătorul transatlantic al Nabucco, Rusia ar putea sfârși prin a deține o bucată bună din aceasta conductă, care va fi redusă la un “afluent minor al Gazpromului”.

Cât privește România, aceasta se află, pentru prima dată, într-o situație favorabilă, în care poziția geografică, dar și cea geopolitică îi oferă o serie de oportunități, care trebuie valorificate la adevărata lor valoare. Șansa ca România să devină dispecerul energetic al UE, ca distribuitor al gazelor naturale și petrolului provenit din zona Mării Caspice este o prioritate, nu doar a politicii energetice, dar și a celei externe a țării noastre. Alternativa concurențială la actualul sistem de aprovizionare al Uniunii Europene este un obiectiv major, de ordin strategic, care ar putea garanta reducerea dependenței față de politica agresivă a Rusiei, care folosește șantajul energetic ca principală pârghie de acțiune non-militară, dar cu efecte economice și politice consistente.

Contextul geopolitic și geoeconomic în regiunea Mării Negre s-a modificat mult, în ultimii ani, prin migrarea centrului de greutate al interesului principalilor poli de putere spre spațiul ponto-caspic, în proximitatea **României**, care are potențialul de a deveni „**poartă de intrare**” în blocul regional economico-politic al Uniunii Europene și **spațiu de tranzit** între producătorii central-asiatici și marii consumatori europeni de energie.

Atu-rile României sunt:

- apropierea față de bazinele de resurse energetice din zona Caspică;
- infrastructura proprie supradimensionată – rețeaua de conducte petroliere și de conducte magistrale de gaz;
- cea mai mare rafinărie de la Marea Neagră – Midia Năvodari;

- capacitate supradimensionată și, în mare parte neutilizată, a industriei petrochimice ;
- suprafața topografică permisivă, care nu presupune dificultăți tehnice și economice deosebite de pozare/instalare a conductelor;
- stațiile de pompare cu costurile cele mai reduse din zonă;
- cel mai mare port din bazinul pontic – Constanța etc.

Totuși interacțiunea intereselor principalilor poli de putere în acest spațiu (S.U.A-NATO, China, principalele puteri europene și jocurile strategice ale Rusiei) a împiedicat valorificarea reală a acestora în favoarea României. Astfel,

- *Zona Mării Caspice nu mai reprezintă o alternativă sub aspectul securității politice, față de Orientul Mijlociu, în privința aprovizionării cu resurse energetice, ambele regiuni fiind caracterizate prin instabilitate politică și afectate de conflicte armate (S.U.A vs. Iraq în Golful Persic, Rusia vs. Georgia în spațiul caucaziano-caspic).*
- *Poziția de forță a Rusiei vis-a-vis de Georgia (războiul din 2008) a condus la creșterea reticenței riveranilor Mării Caspice (Azerbaidjan, Kazahstan ș.a.) față de participarea la consorții cu parteneri vestici în detrimentul partenerilor ruși. Federația Rusă a adoptat o atitudine extrem de agresivă în ultimii ani în privința politicii energetice, alimentată de dezvoltarea sa economică bazată pe exportul de energie. Dependența UE față de gazul rusesc are ca revers dependența Rusiei de veniturile obținute din vânzările de gaze naturale pe piața europeană. Se confruntă astfel două concepte economice: cel european, care promovează o piață unică, liberalizată a energiei și cel rusesc, care reprezintă un monopol guvernamental, puțin dispus să cedeze teren în favoarea liberalizării.*
- *Creșterea vulnerabilității aprovizionării cu gaze naturale, având în vedere intenția Rusiei (deja monopolistă în privința livrării de gaze către Europa) de a realiza o structură de tip „OPEC” în acest domeniu, limitând și mai mult alternativele europene (și așa reduse), prin invitarea Iranului în acest cartel și a unor țări din nordul Africii, dar mai ales manevrele de subminare a realizării unor coridoare de transport alternative celor care tranzitează spațiul rusesc sau se află sub controlul capitalului rusesc.*

O serie de elemente, de dată recentă, par să schimbe situația în favoarea României:

1) Semnarea, la data de 13 iulie 2009, la Ankara, alături de Turcia, Bulgaria, Ungaria și Austria a Acordului interguvernamental privind construcția conductei de gaz Nabucco. Acesta prevede că România va beneficia de livrări de 2,58 miliarde metri cubi de gaze anual.

2) Relațiile de prietenie cu Azerbaidjanul, concretizate într-un parteneriat strategic, care îi vor facilita accesul la resursele energetice de la Marea Caspică și la proiectele privind transportarea lor în Europa. După patru ani de tatonări, România a reușit să încheie un parteneriat strategic cu Republica Azerbaidjan, consființit prin "Declarația comună privind acordul referitor la stabilirea unui parteneriat strategic între Republica Azerbaidjan și România". **Azerbaidjanul s-a oferit să livreze României 7,3 miliarde m.c./an de gaz, transportabil prin conducta Nabucco, ceea ce reprezintă aproximativ 25% din capacitatea anuală a conductei.**

Interesul României pentru resursele energetice azere este absolut firesc. În primul rând, compania română Transgaz participă, ca reprezentantă a României, la proiectul Nabucco. În al doilea rând, realizarea proiectului conductei petroliere Constanța-Triste presupune anumite avantaje pentru România. Pe de altă parte, Azerbaidjanul, prin dezvoltarea relațiilor cu România, urmărește, alături de obiective economice, și unele de ordin politic, deoarece România este una dintre țările care, pe parcursul ultimilor ani, a sprijinit și continuă să sprijine poziția statului azer, în ceea ce privește conflictul din Nagorno-Karabah, iar acest lucru are o importanță deosebită pentru Baku.

Compania de stat din Azerbaidjan, GNKAR va putea, de asemenea să-și transporte resursele energetice pe două trasee. Primul îi va permite să se ocupe de procesele de prelucrare a resurselor energetice deja transportate la uzinele de prelucrare din România în cadrul unor acțiuni de cooperare. A doua variantă presupune ca GNKAR să realizeze tranzitul prin Constanța, obligându-se să majoreze capacitățile de depozitare a țițeiului din portul românesc, orientându-l apoi spre Trieste.

3) Diferitele modalități de cooperare antamate în cadrul zonei. România are o contribuție deosebită la dezvoltarea unei strategii a UE pentru Marea Neagră. Concurența inițială între Sinergia Mării Negre și recentul Parteneriat Estic- inițiativă a Poloniei și Suediei, care stabilește un nou cadru de cooperare între UE-27 și 6 parteneri est-europeni, între care și Azerbaidjan- a fost depășită, iar România le consideră drept două inițiative complementare.

Au fost exprimate însă și puncte de vedere critice la adresa **inabilității României de a aborda problema securității sale energetice, într-o viziune strategică, încă de la începutul anilor '90.** Privatizările făcute pe criterii care

nu au ținut neapărat cont de apărarea interesului național, urmate de o lipsă de dialog între sectorul public, sectorul privat românesc și cel privat internațional, activ pe teritoriul țării noastre, adeptă a unei atitudini, mai degrabă, resentimentare față de Rusia și Gazprom, România a pierdut mai multe ocazii de a-și valorifica tradiția în domeniul petrolier și gazeifer, de a stabili parteneriate strategice și de a încheia afaceri profitabile.

BIBLIOGRAFIE

1. Neguț, Silviu; Neacșu, Marius Cristian; Viorel, Mionel, „*European Union's Dependency on Russian Energy. Geopolitical considerations*”, în „The Romanian Economic Journal”, nr. 25 bis, 2007.
2. Neguț, S, Papatulică, M., , Lecca, A, *Orientări în strategia energetică a României*, Proiect SPOS 2008 – Studii de strategie și politici, Institutul European din România, București, 2009
3. Hulsman, J, “*Gazul și Nabucco*”, Foreign Policy România, septembrie/octombrie 2009, p.57.
4. Petersen, Alexandros, expert american în geopolitica energetică a Eurasiei, “*Nabucco este viabil spre deosebire de South Stream*”, interviu pentru “Foreign Policy Romania”, septembrie/octombrie 2009
5. Richard Youngs-Europe's Energy Policy: “*Between Geopolitics and the Market*” (Centre for European Policy Studies, Working Document No. 278/November 2007).
6. The European Commission's Energy and Transport in Figures, *Statistical Pocket Book 2007*, available at[http://ec.europa.eu/dgs/energy_transport/figures/pocketbook/2006_en.htm].
7. Dieter Helm, Professor of Energy Policy, University of Oxford: “*The Russian dimension and Europe's external energy policy*” (3rd September 2007).
8. Aglika Ganova, “*Under the direction of Nizar Ben Ayed - European Union Energy Supply Policy: Diversified in Unity?*” (Institut Européen des Hautes Etudes Internationales, Diplôme des Hautes Etudes Européennes et Internationales, Nice, May 2007).
9. Dr. Andrew Monaghan-Russia-EU Relations: “*An Emerging Energy Security Dilemma*”, iunie 2008, N.Y
10. Andris Piebalgs, Energy Commissioner: EU-Ukraine Energy Security. Opening speech at the International Investment Conference on the Rehabilitation of Ukraine's Gas Transit Network, Brussels March 2009 (Internet, EUROPA, Press Releases)
11. Andris Piebalgs, “*Turcia si UE: impreună spre o politică energetică europeană*”, interviu acordat ziarului “România Liberă”, 8 iunie 2009
12. Romania To Guarantee Transgaz's EUR417M Contribution To Nabucco, MediaFAX, 13 dec. 2009
13. Foreign Policy Romania, București,septembrie-octombrie 2009, *Chestiunea gazului*, p.60
14. Azerbaijan Offers Romania 7.3 BCM Of Gas For Nabucco – Mediafax, 9 oct.2009
15. Papatulica, M. *Politici privind asigurarea securității aprovizionării cu gaze naturale a României, în perspectiva aderării la UE*”, IEM, Colecția “Sinteze”, din ciclul “România în context economic European și mondial”, mai 2006